

doctrine of the harmony of spheres. Pythagoras and his followers believed that the movement of light around the central world of light creates harmonious music. Therefore, cosmos is harmoniously constructed and musically decorated body. As if agreeing with the doctrine of Pythagoras about the existence of world harmony, poets were in the center of the universe, full of music, music for them was one of the most advanced manifestations. Application of the principles of musical composition in carrying out the synthesis of poetry and music reveals the nature of Tichina and Antonich creativity of musicality that can interpret their creative achievements as a literary and artistic phenomenon among poetical searches of the XX century.

Key words: intermedialist, music, poetry, harmony, genre.

Стаття надійшла до редколегії 01.10.2017

УДК 070:82.09(477)

ЛЮБОВ КОСТЕЦЬКА

м. Запоріжжя

liubovkostetska@gmail.com

СУЧАСНА ЛІТЕРАТУРНА КРИТИКА В КОНТЕКСТІ ЖУРНАЛІСТИКИ

На прикладі двох полярних видань – газети «Літературна Україна» і журналу «Шо» – розглянуто особливості функціонування матеріалів літературно-публіцистичного та критичного спрямувань. У статті підкреслюється, що спільною рисою обох видань є домінування літературної критики та художньої публіцистики. Виходячи із сьогочасних потреб літературно-художнього критика виявляється через соціальну публіцистику і входить в систему медіакритики.

Ключові слова: літературна критика, публіцистика, рубрика, читач, медіакритика.

Літературно-художні газети та журнали, незважаючи на різні періоди своєї історії, завжди були носіями національної ідеї, засобом утвердження українства, посідали одне з провідних місць у пресовому дискурсі. Вони формували українську журналістику і демонстрували потенціал українського художнього слова.

Українська періодика бере початок у ХІХ столітті, коли формуються зразки літературних творів, а публіцистика і літературна критика постає поряд із художніми творами на сторінках друкованих видань. Саме тоді бере початок і сучасна літературно-художня періодика, традиції якої залишаються надовго незмінними.

Актуальність теми полягає у тому, що сьогодні на українському ринку представлено не так багато видань, присвячених висвітленню літературного життя України. Чинне місце тут займають два абсолютно полярних гравці – консервативна «Літературна Україна» і «журнал культурного супротиву «Шо». Важливою їх складовою є критичні та художньо-публіцистичні матеріали. То ж важливо визначити: чому два різнобічних видання залишаються на плаву, по суті, конкуруючи

між собою. Для періодичного видання нормою є недовге існування, що спричиняють не лише ринкові можливості, але й таке поняття як саморегуляція в галузі. Науковці й видавці (В. Агеєва, І. Андрусак, В. Грузін) неодноразово констатували в різний період відсутність видання, що б стало трибуною для критиків різної орієнтації, проте існування такої газети чи журналу видається нам утопією. Сьогодні журнальні видання існують не лише в звичному паперовому варіанті, але й в електронному, наприклад, відповідає таким сучасним вимогам електронний аналоговий журнал «Дніпро», журнал «ШО» зробив спробу відкрити не просто аналоговий сайт видання, а портал про сучасну культуру з навколожурнальними проектами як «Київські лаври», «ШОИЗДАТ» та інші, які, проте, на сьогодні не функціонують.

Літературно-критичний дискурс, його тенденції розвитку, переосмислення теоретичних основ активно досліджувались українськими науковцями протягом двох останніх десятиліть на сторінках наукового видання Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України «Слово і час» (В. Агеєва, Т. Гундорова,

Н. Зборовська, М. Наєнко, С. Павличко, А. Ткаченко, Г. Штонь та ін.). Поряд з цим потужний розвиток медіакритики як нової галузі критичного осмислення сучасної культури вимагає розгляду літературно-художньої критики в контексті останніх медіакритичних тенденцій, адже сьогодні книга (в тому числі електронна) є повноцінним медійним продуктом, а журнальні видання, що друкують художні твори та літературно-критичні матеріали входять до новітніх форм масової комунікації із новими мультимедійними можливостями в інтернеті.

Літературно-художні та громадсько-політичні так звані «товсті журнали», що мають постійну рубрику «Критика», досліджували Н. Мантуло в аспекті жанрової специфіки літературної критики, І. Андрусак щодо перспектив розвитку літературної критики. О. Левицька окреслила сучасні видання, що містять літературно-критичні матеріали.

Метою нашого дослідження є аналіз матеріалів художньо-публіцистичного та критичного спрямування на сторінках видань газета «Літературна Україна» та журнал «Шо». Завданнями нашого дослідження є: визначити місце критичних та художньо-публіцистичних матеріалів та їх функцію у виданнях газета «Літературна Україна» та журнал «Шо»; з'ясувати особливості функціонування критичних та художньо-публіцистичних матеріалів в обох виданнях.

Новий період сплеску інформаційних технологій переформатовує комунікацію як художню, так і літературно-критичну. Це впливає і на такі явища як зниження і читацького, і видавничого інтересу до подібної преси. Так, скажімо, у каталозі передплатних видань 2017 року, без урахування часописів місцевої сфери розповсюдження, було зареєстровано всього 11 найменувань літературних видань: україномовні «Березіль», «Всесвіт», «Дзвін», «Дніпро», «Київ», «Кур'єр Кривбасу», «Літературний Тернопіль», «Українська культура», а також українсько-російські та російські «Радуга» «Ренессанс», «Шо». Літературно-художні та громадсько-політичні так звані «товсті журнали» мають постійну рубрику «Критика»: «Вітчизна», «Дніпро», «Всесвіт», «Березіль», «Дзвін», «Київ».

Разом з тим сучасна літературно-художня періодика поповнилась новими типами видань, зокрема, електронними, що мають традиційну (як і друковані видання) структуру, а саме: «містять художні твори різних жанрів, розділи літературної критики, публіцистичні матеріали тощо, пов'язані з культурно-мистецькою тематикою, а також видання, що, окрім літературного, мають культурологічне, мистецьке чи громадсько-політичне спрямування» [1].

Лідером літературно-художніх видань залишається літературна критика. Як зазначає В. Скляренко, вона залишається своєрідним авангардом літературознавства, що формує перші уявлення про літературні явища і пропагує їх серед читачів. Саме це й дозволяє тримати зв'язок із історією літератури та літературною практикою. Для будь-якого національного літературного простору вона є тим суспільним феноменом, що формує національну періодичну пресу [5].

Цікавим явищем на українській мапі літературно-мистецьких видань є часопис «Шо» – «журнал культурного супротиву», на чому наполягає його слоган. Видається в Києві з 2005-року. Журнал створив ряд яскравих і самобутніх проєктів, пов'язаних з сучасною культурою України та світу.

За класифікацією, що її подає А. Пилипенко [4], журнал «Шо» відноситься до видань змішаного типу і є якраз представником «товстого журналу». Він має три постійних рубрики: «Шо смотреть» (критичні огляди новинок кінопрокату, кінорецензії, інтерв'ю з майстрами кінематографу, репортажі з кінофестивалів або зйомок), «Шо слухать» (рецензії, інтерв'ю, а також невеликі матеріали нарисового характеру про окремі аспекти сучасної музичної культури України) і «Шо читать» (рецензії на новинки світової літератури в підрубриці «Книжний дозор», портретні та проблемні інтерв'ю; підрубрика «СУЧУКРЛІТ» містить як короткі новели та нариси, так і фрагменти великих прозових творів сучасних українських письменників, а також добірку поезій; окремою підрубрикою «Русская поэзия Украины» друкуються російськомовні вірші, в підрубриці «Труднощі перекладу» можна прочитати уривки творів

сучасних (переважно, ще не досить відомих) літераторів закордону). Також у кожній із рубрик часто зустрічаються редакторські рейтинги різної тематики («Перспективний ТОП-10», «ТОП-10 резких сдвигов в кар'єре», «ТОП-10 кращих фільмів 2012» та ін.). В середньому, із 90 сторінок журналу 30 займає літературний відділ, і по тридцять – дві інші рубрики. Проте це можна пояснити змішаним типом видання.

На думку Л. Монич, одним із найпоширеніших жанрів, який характерний майже для всіх видань літературного напрямку, залишається рецензія [2]. Її різновидами є рецензія-анотація, рецензія-відгук, проблемна рецензія-стаття, рецензія-діалог / есе / фейлетон / памфлет / жарт / репліка, авто-рецензія. Цей жанр дає відповіді на те, чому твір може бути цікавим читачеві, мотивувати до прочитання. Він передбачає комунікацію із читачем та автором твору, тому часто говорять про «двоадресність» рецензії, проте із цим можна сперечатись, адже сучасна модифікація жанру передбачає надання інформації про твір саме читачеві. Це спостереження характеризує і контент журналу «ШО»: рецензія тут є чи не домінуючою жанровою формою та зустрічається у всіх трьох рубриках, які представлені в актуальних арт-дискурсах (кінорецензія, музична рецензія, літературна рецензія).

Особливостями журналу «Шо» є:

- приналежність до «товстого журналу» змішаного типу (поєднання літературно-художньої складової з іншими змістовими аспектами як рівноправних частин журналу). Виходить раз на два місяці, російською мовою, обсяг – 90 сторінок в середньому;
- кольорове оформлення, використання фотографій і колажів, дизайн книги з твердою палітуркою;
- орієнтованість на молодь, зацікавлену в сучасній культурі, літературі та мистецтві;
- наявність трьох постійних рубрик: «Шо поспостереть», «Шо послушать», «Шо почитать», присвяченим актуальним подіям і проблемам сучасного кінематографу, музичної індустрії, літератури.
- приблизно однакова міра висвітлення українського і закордонного мистецтва;

- значну частину змістового наповнення складає такий жанр літературної критики, як рецензія (літературна, музична і кінорецензія; рецензія-репліка, рецензія-фейлетон, рецензія-оглядова стаття);
- також поширеним є жанр рейтингу (ТОП-10);
- художньо-публіцистичний сектор становлять переважно портретні нариси діячів культури України і зарубіжжя.

Журнал «Шо» є орієнтованим на широке коло тем сучасної культури. У ньому в основному висвітлюють події культурного життя України. Його універсальність приваблює молодь Журнал «Шо» є орієнтованим на широке коло тем сучасної культури. В ньому в основному висвітлюють події культурного життя України. Його універсальність приваблює молодь.

«Літературна Україна» висвітлює найпомітніші події суспільного і культурного життя, а про найбільш резонансні й суперечливі друкує аналітичні та публіцистичні статті. Як літературне видання, тижневик зорієнтує в широкому книжковому потоці, ознайомить з головними видавничими новинками, запропонує відгуки на найпомітніші з них. Газета розповідає про читацькі смаки й пріоритети знаних письменників. Та незважаючи на заяви редакції про те, що «Літературна Україна» оновлюється, стає сучасним виданням, газеті нерідко дорікають у застарілості, розрахунку виключно до «занадто дорослого» читача. Останніми роками став правилом хорошого тону та ознакою незаперечного журналістського професіоналізму відверто знущальний тон на адресу українських письменників та їхньої Спілки [3]. Відомим фактом є те, що 15 жовтня 2012 року «Літературна Україна» була занесеною до «Книги рекордів України» в категорії «Література» і визнана «найдавнішою україномовною українською літературною газетою, що нині виходить» (<http://litukraina.kiev.ua/z-stor-lu>). Ця інформація зазначена на сторінці «3 історії «ЛУ».

На 16 сторінках щотижневика розміщені рубрики, які є відносно постійними (можуть не суттєво варіюватися від номера до номера): «Свято» або «Події», «Наукові форуми», «Літературна карта», «Літщоденник», «Літпроцес», «Наша спілка», «Наболіле»,

«Земля батьків», «Щойно з друку», «Поезія», «Постаті», «Література. Критика. Час», «З поетичного зошита», «Молода Хвиля», «До джерел», «Призначення слова», «Два століття с Кобзарем», «Першодрук», «Шляхами слова», «Втрати», «Світочі», «Незабутні», «Постаті», «Наш календар».

Пропорція 30/70 тут діє, але в зворотному варіанті: кожне число газети містить 3–5 оригінальних художніх (проза і поезія) твори, решту контенту становлять літературно-критичні, історичні матеріали, тексти мистецького спрямування (художня публіцистика). Особливістю «Літературної України» є форма подання матеріалів: інформаційні та аналітичні матеріали в чистому вигляді тут фактично відсутні; всі вони мають ознаки художньої публіцистики. Переважно це нариси, есе, подекуди фейлетони. Поширеним є жанровий різновид портретного (рубрики «Втрата», «Незабутні», «Світочі», «Постаті») та подорожнього («Земля батьків», «Шляхами слова») нарису.

Особливостями газети «Літературна Україна» є:

- формат щотижневої газети, поважний вік (заснована 21 березня 1927), статус органу правління Національної спілки письменників України;
- розлога система рубрик, серед яких «Свято» або «Події», «Наукові форуми», «Літературна карта», «Літщоденник», «Літпроцес», «Наша спілка», «Наболіле», «Земля батьків», «Щойно з друку», «Поезія», «Постаті», «Література. Критика. Час», «З поетичного зошита», «Молода Хвиля», «До джерел», «Призначення слова», «Два століття с Кобзарем», «Першодрук», «Шляхами слова», «Втрати», «Світочі», «Незабутні», «Постаті», «Наш календар»;
- форма подання матеріалів: інформаційні та аналітичні матеріали в чистому вигляді тут фактично відсутні; всі вони мають ознаки художньої-публіцистики;
- поширеним є жанровий різновид портретного (рубрики «Втрата», «Незабутні», «Світочі», «Постаті») та подорожнього («Земля батьків», «Шляхами слова») нарису, а також есе і фейлетону.
- у кожному числі газети можна ознайомитися з 3–5 оригінальними художніми (проза і поезія) творами українських літераторів, решту контенту становлять

літературно-критичні, історичні матеріали, тексти мистецького спрямування (художня публіцистика).

Незважаючи на не такий вже великий читацький попит, а, головне, складне фінансове становище, літературно-художні часописи все ще відіграють важливу роль у становленні й розвитку української культури. Вони здебільшого не тільки презентують поетичні та прозові новинки, а й критично аналізують і осмислюють події літературного життя. З часу свого виникнення в 19-му столітті українські літературно-художні видання зазнали значних змін, проте їх змістова основа залишилася майже незмінною.

Помітними і протилежними за своєю формою є дві фігури на пресовому літературно-художньому ринку України: журнал культурного супротиву «Шо» і щотижневик, орган правління Національної спілки письменників України «Літературна Україна». Спільною рисою обох видань є домінування літературної критики та художньої публіцистики над власне літературними доробками. Кожне з проаналізованих видань має свою нішу в презентації літературно-критичного дискурсу як масиву текстів, підтверджуючи думку про те, що ці матеріали мають свого читача і є справжнім орієнтиром для формування індивідуальних художніх смаків.

Здавна критика поставала в системі філософії, як здатність критичної оцінки світу, згодом вона перейшла в мистецтво і постала у двох основних іпостасях як літературна та театральна критика. Сучасна ситуація вимагає переформатування системи побутування цієї пізнавально-орієнтуєчої діяльності. Виходячи із сьогочасних потреб літературно-художньої критики виявляється через соціальну публіцистику і входить в систему медіакритики, що виникла через активний розвиток медіа галузі, до якої ввійшли різноманітні медіа, в тому числі книжки та журнали як специфічна медійна продукція. Критична оцінка художніх явищ, що здійснюється на основі естетичних канонів, має виразну соціальну позицію й оперує системою публіцистичного відтворення.

Список використаних джерел

1. Мащенко І. Г. Енциклопедія електронних масмедіа: у 2 т. — Т. 2 : Термінологічний словник

- основних понять і виразів: телебачення, радіомовлення, кіно, відео, аудіо / І. Г. Мащенко. — Запоріжжя : Дике Поле, 2006. — 512 с.
2. Мониш Л. Рецензія як специфічний жанр на сторінках літературно-художніх журналів // Наукові записки інституту журналістики. — 2013. — Т. 53. — С. 87—90.
 3. Носяр К. Головні чинники створення позитивного іміджу телеведучого на вітчизняному телебаченні [Електронний ресурс] / К. Носяр. — Режим доступу: <http://naub.oa.edu.ua/2012/holovnichynnyky-stvorennya-pozytyvnoho-imidzhu-televeduchoho-na-vitchyznyanomu-telebachenni/>.
 4. Пилипенко А. Контент літературного журналу: принципи моделювання А. Пилипенко // Вісник книжкової палати. — 2012. — № 2. — С. 16—19.
 5. Склярєнко В. Телебачення незалежної України: історія та сучасність / В. Склярєнко // Український історичний журнал. — 2008. — № 5. — С. 179—187.

LIUBOV KOSTETSKA
Zaporizhia

MODERN LITERARY CRITICS IN THE CONTEXT OF JOURNALISM

The article deals with the peculiarities of the functioning of publications of literary-essay and critical in the newspaper «Literaturna Ukrayina» and in the magazine «Sho». These types of press are polar in their coverage of literary problems and approaches to working with literary texts. The article emphasizes that the common feature of the two types of press is the dominance of literary criticism and artistic journalism. Based on contemporary requests literary and artistic criticism is revealed through social journalism and it is the part of system of media criticism.

Keywords: literary criticism, essayistics, rubric, reader, media criticism.

ЛЮБОВЬ КОСТЕЦКАЯ
г. Запорожье

СОВРЕМЕННАЯ ЛИТЕРАТУРНАЯ КРИТИКА В КОНТЕКСТЕ ЖУРНАЛИСТИКИ

На примере двух полярных изданий – газеты «Литературная Украина» и журнала «Шо» – рассмотрены особенности функционирования материалов литературно-публицистического и критического направлений. В статье подчеркивается, что общей чертой двух изданий есть доминирование литературной критики и художественной публицистики. Исходя из современных запросов литературно-художественная критика выявляется через социальную публицистику и входит в систему медиакритики.

Ключевые слова: литературная критика, публицистика, рубрика, читатель, медиакритика.

Стаття надійшла до редколегії 20.10.2017